

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2

The 2nd STOU Graduate Research Conference

ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กิจกรรมสมุนไพรไทย เขาขุนอินทร์

ตำบลป่ายูบใน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดระยอง

**Participants' Satisfaction on Herb Processing at Kao Khun In Herbal Center
Payubnai Sub-District Wang Chan District Rayong Province**

นงจตุรสมย์ สุวรรณพิมล (Nongjathasarnom Suvanpimol)* สมจิต โยทะคง (Somchit Yotakhong)**

พรชุลี นิลวิเศษ (Ponchulee Nilvises)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กิจกรรมสมุนไพรไทย เขาขุนอินทร์ ตำบลป่ายูบใน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดระยอง 2) ความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสมุนไพรและการทำสมุนไพร 3) ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร 4) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร 5) ปัญหา และข้อเสนอแนะ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กิจกรรมสมุนไพรไทย จำนวน 850 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 164 ราย โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 43.29 ปี การศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพการเกษตร มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 12,469.51 บาท ประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 19.01 ปี ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. 2) โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความรู้ปานกลาง ในเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร (น้ำมันกึ่งชีวภาพสมุนไพร) สำหรับผู้ไม่มีความรู้เลยมากที่สุด คือ เรื่องความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ได้แก่ อันตรายจากการแพ้ยาสมุนไพร อาการที่เกิดจากการแพ้ยาสมุนไพร และอาการเจ็บป่วยและโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพร 3) โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจระดับมาก ด้านพิธีกร คือ มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และมีความพึงพอใจระดับน้อย ในผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่วางจำหน่าย คือ สมุนไพร 4) การทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า การศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการเข้าอบรมการทำสมุนไพร และ 5) โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ในด้านการดำเนินการฝึกอบรม คือ จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากเกินไป ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า ให้ความคิดเห็นด้านกิจกรรมการฝึกอบรมมากที่สุด ระบุว่าควรมีการสอนวิธีการนวดแผนไทย

คำสำคัญ ความพึงพอใจ การฝึกอบรมสมุนไพร จังหวัดระยอง* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nongjathasarnom@gmail.com** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช dr.somchit@hotmail.com*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ponchulee.nil@stou.ac.th

Abstract

The objectives of this study were to study (1) fundamental factors of trainees in Tyler Herbs Center who were trained to make Tyler Herbs of Khao Khun-In in Payubnai Sub-District, Wang Chan District, Rayong Province; (2) their fundamental knowledge of herbs and making herbs; (3) their satisfaction of making herbs; (4) the correlation between their fundamental factors and their satisfaction of making herbs; and (5) their problems and suggestions on making herbs.

The population in this study were 850 trainees who participated in the training courses in making herbs of Khao Khun-In in Payubnai Sub-District, Wang Chan District, Rayong Province. The samples were selected from 164 persons altogether, by using simple and specific random sampling methodology. The data were collected by using a questionnaire form. The statistical methodology used to analyze the data by instant computer programs were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, range and correlation analysis.

The output of this study were as follows: 1) Most of the studied trainees were female, with average age at 43.29 years. They were educated at primary level. Their main occupation was a farmer. Their average income obtaining from making herbs was 12,469.51 Baht per month. The average duration of their experience in making herbs was 19.01 years. Most of them were a client of the Bank for Agriculture and Agricultural Co-Operative. 2) The studied trainees generally had knowledge of the preservation of herbal products (herbal biological fermented water) at medium level, and they had knowledge of herbs at the least level in the aspect of the danger of being allergic to any kind of herbs, symptoms caused by an allergy to any kind of herbs, illness symptoms, and diseases which should not have been cured by using any kind of herbs. 3) In general, the studied trainees had satisfaction of lecturers at much level in the aspect of their good knowledge and proficiency in transferring knowledge and at least their satisfaction on the herb production is on the herbal soap saling. 4) From the hypothesis testing, it was found that their education level, and the average monthly income correlated with the satisfaction in herb making. And 5) the studied trainees generally had problems, at the least level, in the aspect of the training course operation that the quantity of trainees in training courses was too much. For their suggestions, it was found that they had suggestions, at the most level, on activities/syllabi in their training courses that Thai massage procedure should have been added to activities/syllabi in their training courses too.

Keywords: Satisfaction, Training course in making herbs, Rayong Province

บทนำ

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรนับว่าเป็นหนึ่งในสินค้าแปรรูปทางเกษตรที่สำคัญของไทยที่มีแนวโน้มขยายตัวต่อเนื่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากมีปัจจัยหนุนในเรื่องความหลากหลายของวัตถุดิบภายในท้องถิ่น รวมถึงประโยชน์ในการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของยา อาหารเสริมสุขภาพ หรือเครื่องสำอาง และกระแสนิยมผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่กำลังได้รับการตอบรับอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ข้อมูลจากผลสำรวจพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรภายในประเทศของบริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย จำกัด ซึ่งสอบถามกลุ่มตัวอย่างจากทั่วประเทศ จำนวน 3,294 คน พบว่าค่าใช้จ่ายในการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรในปี 2548 มีมูลค่าประมาณ 48,000 ล้านบาท และมูลค่าตลาดรวมของผลิตภัณฑ์สมุนไพรขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนกว่าร้อยละ 20 และคาดว่าความต้องการของตลาดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและตลาดยังเปิดกว้างสำหรับการเข้ามาลงทุน รวมทั้งยังมีโอกาสเติบโตทางธุรกิจได้อีกมาก (บริษัท ศูนย์กสิกรรมไทย จำกัด 2548: ระบบออนไลน์)

ทั้งนี้ศูนย์กสิกรรมสมุนไพรไทย เชาขุนอินทร์ ดำเนินงานใน อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง ซึ่งมีนายดำรงศักดิ์ ชุมแสงพันธ์ เป็นผู้อำนวยการศูนย์กสิกรรมสมุนไพรไทย หรือเจ้าของฉายา “หมอกู” เปิดเผยว่า ศูนย์กสิกรรมสมุนไพรไทย เชาขุนอินทร์ เป็นองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อแก้ปัญหาดินเสื่อมสภาพในพื้นที่ เนื่องจากก่อนหน้านี้เกษตรกรมีการปลูกเชิงเดี่ยวกันมาเป็นเวลานาน และมีการใช้สารเคมีอย่างแพร่หลาย กระทั่งดินเสื่อมสภาพ โดยน้อมนำแนวคิดการทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้มาปรับใช้ในพื้นที่จนประสบความสำเร็จกลายเป็นแปลงเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับเกษตรกรในพื้นที่และใกล้เคียง

จุดเด่นของศูนย์ฯ นอกจากเป็นแปลงเรียนรู้การทำสวนผสมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเอง และลดต้นทุนการผลิตได้แล้ว ยังเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์สมุนไพรไทยนับพันชนิด ทั้งที่เป็นไม้ยืนต้น ไม้เถา หญ้า และพืชผัก เพื่อนำมาใช้ทดแทนสารเคมี ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งสมุนไพรที่นำมาใช้จะมีรสและสรรพคุณที่ใช้แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในการไล่แมลงศัตรูพืช รวมทั้งสมุนไพรที่นำมาใช้ปรับสภาพน้ำ และดิน ช่วยล้างพิษในดิน

ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจที่จะศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กสิกรรมสมุนไพรไทย โดยจะศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้าอบรม ระดับความรู้ ระดับความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับความพึงพอใจ ปัญหาและข้อเสนอแนะ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร เนื่องจากสมุนไพรเป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลก สามารถนำสมุนไพรมาแปรรูปให้ได้ผลิตภัณฑ์หลายชนิด ซึ่งมีประโยชน์มากมาย เช่น การทำสบู่ แชมพู ครีมอาบน้ำ การทำสมุนไพรไล่แมลง ฯลฯ และสิ่งที่สำคัญคือไม่มีสารพิษตกค้างต่อร่างกาย ใช้แล้วปลอดภัย หาได้ง่าย และนี่เป็นประเด็นที่สนใจศึกษาในการทำสมุนไพร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กสิกรรมสมุนไพรไทย เชาขุนอินทร์
2. เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสมุนไพรและการทำสมุนไพร
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร
5. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้าฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กิจกรรมสมุนไพรไทย เขาขุนอินทร์ ตำบลป่ายุบใน อำเภอดงเจริญ จังหวัดระยอง ในปี 2553 รวมทั้งสิ้นจำนวน 850 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 19.29 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งได้จากการใช้สูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ได้กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างไว้ที่ 0.5 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และแบบเจาะจง เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบบมีโครงสร้างโดยแบ่งเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) ปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กิจกรรมสมุนไพรไทย เขาขุนอินทร์ ตำบลป่ายุบใน อำเภอดงเจริญ จังหวัดระยอง 2) ความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสมุนไพรและการทำสมุนไพร 3) ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร 4) การพิสูจน์สมมุติฐาน และ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร ก่อนที่จะนำแบบสอบถามไปใช้ ได้มีการทดสอบความถูกต้องของเนื้อหา จากนั้นได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ ของแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อหาค่าความเชื่อถือได้ (reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient alpha) โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้ค่าความเชื่อถือได้ เท่ากับ 0.93, 0.95 และ 0.97 ตามลำดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุดของข้อมูล ค่าต่ำสุดของข้อมูล การจัดลำดับ และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation analysis: r)

ผลการวิจัย

1. **ปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม** ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 43.29 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพการเกษตร มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 12469.51 บาท ประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 19.01 ปี และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.

2. **ความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม** ผู้เข้าอบรมมีความรู้พื้นฐานโดยภาพรวมพบว่า มีระดับความรู้ปานกลาง โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร การใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร โดยสรุปแยกประเด็นดังนี้

2.1 **สำหรับผู้มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร** ผู้เข้าอบรมมีความรู้มากที่สุด คือ การเก็บสมุนไพร รongลงมา คือ การปลูก กระจายพันธุ์ การบำรุงรักษาพืชสมุนไพร และน้อยที่สุด คือ อาการที่เกิดจากการแพ้ยาสมุนไพร

2.2 **สำหรับผู้ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร** กลุ่มผู้เข้าอบรมไม่มีความรู้เลยคิดเป็นค่าร้อยละ คือ อันตรายจากการแพ้ยาสมุนไพร อาการที่เกิดจากการแพ้ยาสมุนไพร และอาการเจ็บป่วยและโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพร รongลงมา คือ พฤษศาสตร์ของสมุนไพร และน้อยที่สุด คือ การใช้สมุนไพรเป็นยาบำรุงรักษาให้ร่างกายแข็งแรง

2.3 **สำหรับผู้มีความรู้การใช้ประโยชน์จากสมุนไพร** ผู้เข้าอบรมมีความรู้มากที่สุด คือ ใช้เป็นอาหารและปลูกเป็นพืชผักสวนครัวได้ รongลงมา คือ ปลูกเพื่อการค้า และน้อยที่สุด คือ ใช้เป็นสีย้อม

2.4 **สำหรับผู้ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร** กลุ่มผู้เข้าอบรมไม่มีความรู้เลยคิดเป็นค่าร้อยละ คือ ใช้ปรุงเป็นเครื่องสำอางเพื่อเสริมความงาม รongลงมา คือ ใช้ในการถนอมอาหารและใช้ปรุงแต่งกลิ่น สี รส ของอาหาร และน้อยที่สุด คือ ใช้เป็นอาหารและปลูกเป็นพืชผักสวนครัวได้

2.5 สำหรับผู้มีความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ผู้เข้าอบรมมีความรู้มากที่สุด คือ สมุนไพรไล่แมลง
รองลงมา คือ สมุนไพรและสมุนไพรถูกประกอบ และน้อยที่สุด คือ ครีมนวดสมุนไพรลดไขมัน

2.6 สำหรับผู้ไม่มีความรู้เลยเกี่ยวกับสมุนไพร กลุ่มผู้เข้าอบรมไม่มีความรู้เลยคิดเป็นร้อยละ คือ ครีม
นวดสมุนไพรลดไขมัน รองลงมา คือ ยาหม่องสมุนไพร และน้อยที่สุด คือ สมุนไพรแปรรูปเป็นอาหาร/ยา

3. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3.1 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจ ในระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่

3.1.1 ด้านพิธีกร มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ ความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้
รองลงมา คือ การใช้สื่อประกอบการบรรยาย และความเหมาะสมของเทคนิคและวิธีการใช้ในการฝึกอบรม และน้อยที่สุด
คือ รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอ

3.1.2 ด้านการทำและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ การจัดการ
ศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ รองลงมา คือ การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร และน้อยที่สุด คือ กระบวนการปลูก

3.1.3 ด้านเนื้อหาวิชาการ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่
เพิ่มขึ้นหลังการฝึกอบรม รองลงมา คือ การจัดแบ่งเนื้อหาเหมาะสมกับเวลา และน้อยที่สุด คือ การได้รับความรู้ ความเข้าใจ
ในเนื้อหาระหว่างการฝึกอบรม

3.1.4 ด้านสถานที่ / สภาพแวดล้อม / สิ่งอำนวยความสะดวก / วัสดุอุปกรณ์ เมื่อพิจารณาในประเด็น
ย่อย ดังนี้

1) ด้านสถานที่ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเหมาะสมใน
การฝึกอบรม รองลงมา คือ ความปลอดภัยของผู้เข้ารับการอบรม และน้อยที่สุด คือ ความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร

2) ด้านสภาพแวดล้อม มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ บรรยากาศภายนอกห้องมีแสงสว่าง
เพียงพอกับสถานที่ รองลงมา คือ ความสะดวกในการหาสถานที่ฝึกอบรมและน้อยที่สุด คือ บรรยากาศภายนอกห้องไม่มี
สิ่งรบกวนต่างๆ

3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ อาหาร - เครื่องดื่มมีความ
เหมาะสม รองลงมา คือ ห้องฝึกอบรม และน้อยที่สุด คือ ร้านแสดงสินค้า

4) ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ สามารถใช้งานได้ดี รองลงมา คือ มี
จำนวนเพียงพอ และน้อยที่สุด คือ มีความทันสมัย

5) ด้านการดำเนินการฝึกอบรม มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความเหมาะสมของ
หลักสูตรในการฝึกอบรม รองลงมา คือ เอกสารประกอบการฝึกอบรม และน้อยที่สุด คือ ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ผู้
ให้บริการ

3.2 มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ตามลำดับดังนี้

3.2.1 ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ การบอกชื่อผลิตภัณฑ์อย่าง
ชัดเจน รองลงมา คือ ความมีอนามัย ป้องกันการปนเปื้อน และน้อยที่สุด คือ การเน้นวัสดุธรรมชาติ ทำจากวัสดุรีไซเคิล และ
ออกแบบให้ง่ายต่อการรีไซเคิล

3.2.2 ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความสนุกสนานและได้รับ
สาระประโยชน์ รองลงมา คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรม และน้อยที่สุด คือ การ
จัดลำดับขั้นตอนของกิจกรรม

3.2.3 ด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ตลาดขายส่ง รองลงมา คือ ตลาดขายปลีก และน้อยที่สุด คือ ตลาดกลาง

3.2.4 ผลผลิตจากสมุนไพรที่วางจำหน่าย มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ สมุนไพร รองลงมา คือ สมุนไพรปลูกประคบ และน้อยที่สุด คือ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพ

4. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย สรุปได้ว่า

4.1 จากสมมติฐานที่ตั้งไว้มีความสัมพันธ์กันที่ระดับ 0.01 ได้แก่

4.1.1 การศึกษามีความสัมพันธ์กับด้านสภาพแวดล้อม ในประเด็นย่อย คือ บรรยากาศภายนอก ห้องฝึกอบรมมีแสงสว่างเพียงพอกับสถานที่ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในประเด็นย่อย คือ ร้านขายผลิตภัณฑ์ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก ด้านการทำการและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ในประเด็นย่อย คือ การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก

4.1.2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการดำเนินการฝึกอบรมและประเด็นย่อยคือ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก ผลผลิตจากสมุนไพรที่วางจำหน่าย ในประเด็นย่อย คือ สมุนไพร ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก

4.1.3 ประสิทธิภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์กับการดำเนินการฝึกอบรม ในประเด็นย่อย คือ การอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียน ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก ด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร ในประเด็นย่อยคือ ตลาดขายปลีก ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมาก

4.2 ส่วนที่มีความสัมพันธ์กันในระดับ 0.05 ได้แก่

4.2.1 อายุมีความสัมพันธ์กับด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ในประเด็นย่อย คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรม ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ผลผลิตจากสมุนไพรที่วางจำหน่าย ในประเด็นย่อย คือ น้ำยาล้างจาน/น้ำยาซักผ้าสมุนไพร ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด และประเด็นการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพ ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร และประเด็นย่อยคือ ตลาดขายปลีก ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด

4.2.2 การศึกษามีความสัมพันธ์กับการดำเนินการฝึกอบรมและประเด็นย่อย คือ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านเนื้อหาวิชาการ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด และประเด็นย่อย คือ หลักสูตรตรงกับความต้องการ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ผลผลิตจากสมุนไพรที่วางจำหน่าย ในประเด็นย่อย คือ ยาหม่องสมุนไพร ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด

4.2.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการดำเนินการฝึกอบรม ในประเด็นย่อย คือ ความเพียงพอของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในประเด็นย่อย คือ ร้านขายผลิตภัณฑ์ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ผลผลิตจากสมุนไพรที่วางจำหน่าย ในประเด็นย่อย คือ น้ำยาล้างจาน/น้ำยาซักผ้าสมุนไพร ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ในประเด็นย่อย คือ ราคาของบรรจุภัณฑ์ ในทิศทางเดียวกันแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด

4.2.4 ประสิทธิภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์กับด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ในประเด็นย่อย คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมฝึกอบรมแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรม ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านสถานที่ ในประเด็นย่อย คือ ความสะอาด ความเป็นระเบียบ เหมาะสมในการฝึกอบรมในทิศทางเดียวกันแต่ระดับ

ความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด ด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร ในทิศทางตรงกันข้ามแต่ระดับความสัมพันธ์ต่ำมากที่สุด

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีปัญหาในระดับน้อยที่สุดในทุกประเด็น ดังนี้

5.1 ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม มีปัญหา คือ ความรู้ที่ได้ไม่สามารถนำไปประยุกต์ได้ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมน้อย และน้อยที่สุดคือ สถานที่คับแคบจนเกินไป

5.2 ด้านการดำเนินการฝึกอบรม มีปัญหา คือ จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากเกินไป รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่บริการมีไม่เพียงพอ และน้อยที่สุด คือ หลักสูตรที่ฝึกอบรมมีประโยชน์น้อย

5.3 ด้านพิธีกร มีปัญหา คือ ขาดไหวพริบ ปฏิภาณ ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รองลงมา คือ ขาดรูปแบบและเทคนิคการนำเสนอ และน้อยที่สุด คือ ขาดความรู้ ความสามารถในการสื่อความหมาย อธิบาย การยกตัวอย่างให้เป็นที่เข้าใจ

5.4 ด้านเนื้อหาวิชาการ มีปัญหา คือ เนื้อหาไม่เหมาะสมกับเวลา รองลงมา คือ ไม่สามารถนำเนื้อหาวิชาที่ฝึกอบรมไปประยุกต์ได้ และน้อยที่สุด คือ หลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการ

5.5 ด้านสถานที่ / สภาพแวดล้อม / สิ่งอำนวยความสะดวก / วัสดุอุปกรณ์ พิจารณาในประเด็นย่อย ดังนี้

5.5.1 ด้านสถานที่ มีปัญหา คือ ไม่สะดวกในการติดต่อสื่อสาร รองลงมา คือ ขาดความสะอาด ไม่เป็นระเบียบ ไม่เหมาะสมในการฝึกอบรม และน้อยที่สุด คือ โต๊ะ เก้าอี้ไม่เพียงพอ

5.5.2 ด้านสภาพแวดล้อม มีปัญหา คือ สถานที่ฝึกอบรมค่อนข้างหายาก ทางเข้าไม่สะดวก รองลงมา คือ มีสิ่งรบกวนต่างๆในระหว่างการทำฝึกอบรม และน้อยที่สุด คือ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานที่ฝึกอบรม

5.5.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีปัญหา คือ ขาดห้องสมุดเกี่ยวกับสมุนไพร รองลงมา คือ ไม่มีการบริการสปาและน้อยที่สุด คือ อาหาร - เครื่องดื่ม ไม่ถูกสุขลักษณะ

5.5.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีปัญหา คือ ขาดความทันสมัย ล้าหลัง รองลงมา คือ ไม่เพียงพอสำหรับใช้งาน และน้อยที่สุด คือ ใช้ผิดประเภท

5.6 ด้านการทำและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีปัญหา คือ ขาดการปรับปรุงและพัฒนาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและสนใจในการซื้อ รองลงมา คือ ขาดการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างความหลากหลายให้แก่สินค้า และน้อยที่สุด คือ ขาดความน่าเชื่อถือและยอมรับในตัวผลิตภัณฑ์

5.7 ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่วางจำหน่าย มีปัญหา คือ ยาดอกไม้ ลิขของเม็ดยาไม่สม่ำเสมอ มีสีเข้ม สีอ่อน หรือเป็นสีต่างๆต่าง ๆ รองลงมา คือ ยาง มีมอดเจาะ ผงยาจับตัวเป็นกลุ่มไม่ค่อยละเอียดเสมอกัน และน้อยที่สุด คือ รูปแบบภายนอก ภาชนะบรรจุสมุนไพรไม่สะอาด ปิดไม่มิดชิด เป็นยาเก่า ฉลากเก่า เลอะเทอะ หรือมีฝุ่นละอองเกาะ

5.8 ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มีปัญหา คือ ขาดรายละเอียดที่เป็นภาษาอังกฤษ รองลงมา คือ ขาดผู้สนับสนุนและวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบรรจุภัณฑ์ และน้อยที่สุด คือ ขาดความชัดเจนของชื่อผลิตภัณฑ์

5.9 ด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร มีปัญหา คือ ร้านแสดงสินค้ามีน้อยเกินไป รองลงมา คือ ขาดแหล่งรับซื้อสินค้าโดยตรง และน้อยที่สุด คือ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและเจ้าของร้าน

ข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร ผู้เข้ารับการอบรม ให้ข้อเสนอแนะ ด้านกิจกรรมการฝึกอบรมว่า ควรมีการสอนวิธีการนวดไทย รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาวิชาการ ระบุว่าควรสรุปเนื้อหาให้กระชับและเข้าใจง่ายมากกว่านี้ ด้านการดำเนินการฝึกอบรม ระบุว่าให้เพิ่มการอบรมเฉพาะเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และอยาก

ให้มันันทนาการในช่วงบ่ายให้มากกว่านี้ ในส่วนด้านพิธีกร ระบุว่า ให้ความรู้ชัดเจนดีมาก ตรงต่อเวลามีความเป็นกันเองกับ ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์จริงได้ดี และอยากให้มีส่วนเชิญชวนในบางเรื่องเข้าร่วมในการให้ความรู้ ด้านสถานที่/สภาพแวดล้อม/สิ่งอำนวยความสะดวก/วัสดุอุปกรณ์ ระบุว่า สถานที่และสภาพแวดล้อมเหมาะสมเป็นอย่างดีต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม ส่วนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มีการเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว อาหารปลอดภัยจากสารเคมี มีแมลงหิวมากและในตอนกลางคืนมีขมูกมาก ด้านการทำและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ระบุว่าควรให้มีการสอนการแปรรูปสมุนไพรให้หลากหลาย แบบง่ายๆ ให้สามารถทำเองได้ใช้ในครัวเรือน ควรให้มีการสอนทำยาหม่อง (แบบขี้ผึ้ง) ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ระบุว่า อยากให้มีผู้มีความรู้มาช่วยออกแบบบรรจุภัณฑ์และสอนเทคนิคการออกแบบมากกว่านี้ พร้อมทั้งให้หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องมาให้คำปรึกษาและมีการ R&D ผลิตภัณฑ์อยู่ประจำ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่วางจำหน่าย ระบุว่า มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และควรให้มีหน่วยงานภาคภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ และด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร ระบุว่า ควรมีการวางตลาดให้เข้าสู่ OTOP จังหวัด และให้มีศูนย์สมุนไพรให้แพร่หลายมากขึ้น เพื่อทำการเปิดตลาด

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรของศูนย์กสิกรรมสมุนไพรไทย เขาขุนอินทร์ ตำบลป่ายุบใน อำเภอดงเจริญ จังหวัดระยอง สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. **ปัจจัยพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร** ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ ตั้งยืนยง (2549: 75) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง

2. **ความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร** ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานในระดับปานกลาง และมีความรู้มากในเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร เนื่องจากได้ผ่านการฝึกอบรมและปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ พระปลัดวิระนนท์ วิรนนโท เจริญราช (2550: 100) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการใช้ยาสมุนไพรของประชาชนในตำบลท่าวัง อำเภوتاวัง จังหวัดลพบุรี ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพรไทยรักษาโรค กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรไทยในการรักษาโรคในระดับปานกลาง

3. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพร

3.1 **ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม** ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่อง ให้ความสนุกสนานและได้รับสาระประโยชน์จากการร่วมทำกิจกรรม สอดคล้องกับ อำพร คำทรงทรัพย์ (2537: 32) กล่าวว่า กิจกรรมสันทนาการหรือนันทนาการเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศให้มีความสนุกสนาน รื่นเริง เพื่อให้คลายจากความตึงเครียด ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้ารับการอบรมให้มากยิ่งขึ้น

3.2 **ด้านการดำเนินการฝึกอบรม** ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่อง ความสำคัญและความเหมาะสมของหลักสูตรในการฝึกอบรม สอดคล้องกับ ดุจเดือน ศรีปากดี (2548: 141) ศึกษาเรื่อง การประเมิน โครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน หมวดเกษตรกรรมเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน มีความพึงพอใจในหลักสูตรในระดับมาก ผู้เข้าอบรมสามารถนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้จริง และหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เข้าอบรม เนื่องด้วยการฝึกอบรมครั้งนี้ได้เน้นการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรมและผู้เข้าฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีความรู้ในเรื่องเกษตรกรรมมาก่อน เมื่อมาฝึกอบรมจึงมีความพึงพอใจเพราะสามารถเรียนรู้ด้วยความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริงกับวิถีชีวิตของตนเอง

3.3 ด้านพิธีกร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ สอดคล้องกับ เครือวัลย์ ลีมอภิชาติ (2537: 7) และอาชัญญา รัตนอุบล (2540: 51) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของวิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมจะมีความสำคัญทำให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จ กล่าวคือ วิทยากรควรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การจัดกิจกรรมอย่างแท้จริง

3.4 ด้านเนื้อหาวิชาการ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่เพิ่มขึ้นหลังการฝึกอบรม สอดคล้องกับ วิจิตรา คำยัง (2542: 69) ศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์และความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรมผลสัมฤทธิ์จากการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมแสดงว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น

3.5 ด้านสถานที่/สภาพแวดล้อม/สิ่งอำนวยความสะดวก/วัสดุอุปกรณ์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากทุกประเด็น ด้านสถานที่ (ความสะอาด ความเป็นระเบียบ เหมาะสมในการฝึกอบรม) ด้านสิ่งแวดล้อม (บรรยากาศภายนอกห้องฝึกอบรมมี แสงสว่างเพียงพอกับสถานที่ฝึกอบรม) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (อาหาร-เครื่องดื่มมีความเหมาะสม) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (สามารถใช้งานได้ดี) สอดคล้องกับ วิจิตรา คำยัง (2542: 69) ศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์และความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ในด้านสถานที่ฝึกอบรมมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ สถานที่ฝึกอบรมสะอาด สะดวกสบาย สถานที่สำหรับทำกิจกรรมต่างๆ เหมาะสม อาหารและของว่างมีเพียงพอและรสชาติดี

3.6 ด้านการทำและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ สอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2538: 41) กล่าวว่า “ในการทำไร่นาสวนผสมของชาวบ้าน โดยเฉพาะทางอีสานซึ่งกำลังได้รับความนิยกว้างขวางขึ้นทุกขณะ ผู้นำชาวบ้านท่านหนึ่งทำการเกษตรด้วยการปลูกพืช หลายอย่าง เขาไม่ต้องการใช้ยาฆ่าแมลงที่ประกอบด้วยสารเคมี เพราะรู้ถึงพิษภัย ได้สังเกตธรรมชาติมานานจน จึงได้รวบรวมหาทั้งที่มีน้อยลงทุกทีมาปล่อยในไร่นา 600 ไร่ กิ่งก่าเหล่านี้นั้นแมลงทุกชนิดที่เป็นศัตรูพืชผักไม่ช้าก็เพิ่มจำนวนมาก บัดนี้มีเป็นหมื่น ๆ ตัว ส่วนแมลงก็หมดไปหรือมีไหมก็ถูกกิ่งก่าควบคุมประชากรไว้ ชาวบ้านก็เห็นเช่นนั้นก็ได้เอาอย่างแพร่หลายออกไป เมื่อกิ่งก่ามีจำนวนมากเล็ก ๆ ก็จับกิ่งก่ามาเป็นอาหาร ควบคุมจำนวนกิ่งก่าได้เช่นกัน เรื่องนี้ดูเผิน ๆ ไม่ลึกซึ้งอะไร แต่เป็นการชี้บ่งถึงความเข้าใจความสมดุลในธรรมชาติที่ นำมาแก้ปัญหาการเกษตรได้ง่าย ๆ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องเกษตรยั่งยืนและแก้ปัญหาสารพิษจากยาฆ่าแมลงได้ด้วย”

3.7 ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่วางจำหน่าย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องสมุนไพร สอดคล้องกับ นางเยาว์ เทพยา (2549: 158) ศึกษาเรื่องความมหัศจรรย์ของสมุนไพร ซึ่งทางกลุ่มได้มีการพัฒนาปรับปรุงสูตรหลากหลายชนิด เช่นสมุนไพรที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนี้ ได้มีการดัดแปลงสูตรโดยนำสมุนไพรมาเป็นส่วนผสมเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มสรรพคุณทางยาและลักษณะที่พึงประสงค์มากขึ้น สารสำคัญที่มีในสมุนไพรไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ ไม่ทำให้เกิดอาการระคายเคืองผิวหนัง หรือทำให้เกิดอาการแพ้

3.8 ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในเรื่องการบอกชื่อผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ รัชพร วงษ์เหรียญทอง (2550: 69) ศึกษาเรื่องรูปแบบมาตรฐานฉลากยาของประเทศไทย การใช้รูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาที่เหมาะสม สามารถระบุประเภทของยาตามวิธีการใช้

และสรรพคุณของยาได้ โดยสนับสนุนด้วยสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบมาตรฐานในฉลากและบรรจุภัณฑ์ยาด้วยการใช้ตัวอักษรภาษาไทย คำร้อยละที่มากที่สุด ได้แก่ ตัวอักษรภาษาไทยแบบหัวกลม มีคะแนน 297 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.25

3.9 ด้านการตลาดเกี่ยวกับสมุนไพร ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมการทำสมุนไพรมีความพึงพอใจในระดับมากในเรื่องตลาดขายส่ง สอดคล้องกับ พระครูวิสุทธิพัฒนารักษ์ บัวศรี (2550: 117) ศึกษาเรื่องการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาพยาบาล : กรณีศึกษาว่านหางจระเข้ของกลุ่มสาธิตแม่บ้านวัดกลาง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี การจัดการด้านการตลาด สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้ดำเนินการจัดการด้านการตลาด การจำหน่ายชมพู ขา และ รุน จากว่านหางจระเข้ของกลุ่มสาธิตแม่บ้านวัดกลาง ลักษณะการจำหน่ายจะเป็นการขายฝากและขายตรงตามความต้องการของผู้ใช้และตั้งจูงไว้ล่วงหน้า

4. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า

การศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมการทำสมุนไพรในด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการทำและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร และในด้านการดำเนินการฝึกอบรม ได้แก่ ด้านเนื้อหาวิชาการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่วางจำหน่าย สอดคล้องกับ วิจิตร มั่นกระโทก (2552: 79-80) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจและความรู้ของผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการศึกษา เกษตรกรที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูงจะมีความพึงพอใจในการเข้ารับการศึกษาอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพราะเกษตรกรสามารถวิเคราะห์ได้ถึงข้อจำกัดของทางปราชญ์ชาวบ้านได้ว่า สามารถอำนวยความสะดวกของเกษตรกรที่เข้ารับการศึกษาได้ขนาดไหน มีข้อจำกัดด้านใดบ้างที่ทางทีมวิทยากรของปราชญ์ชาวบ้านไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น จำนวนของเกษตรกรที่เข้ารับการศึกษาอบรมในรุ่นนั้นมากเกินไปจนทำให้จำนวนบุคลากรของทีมงานปราชญ์ชาวบ้านไม่เพียงพอ เกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับต่ำอาจไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากสาเหตุที่ทำให้ทีมวิทยากรอำนวยความสะดวกได้ไม่ดีพอ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมการทำสมุนไพรใน ด้านการดำเนินการฝึกอบรม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่วางจำหน่าย สอดคล้องกับ วิจิตร มั่นกระโทก (2552: 79-80) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจและความรู้ของผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัดเชียงใหม่ เห็นได้ว่า รายได้เฉลี่ยมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจนั้นเกิดจากการที่ได้ฝึกอบรมแล้วสามารถมองหาช่องทางที่อาจทำให้อายุรายได้ในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้มากขึ้นจึงก่อให้เกิดความพึงพอใจ

ส่วนอายุและประสบการณ์ในการทำงาน ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมการทำสมุนไพร เอกราช มณีกรณ์ (2542: 20) ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษากรณีจังหวัดมุกดาหาร ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ อายุ

5. ปัญหาของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมการทำสมุนไพร

ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมการทำสมุนไพรมีปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกประเด็น เปรียบเทียบแต่ละด้านแล้วพบว่า มีปัญหาระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการดำเนินการฝึกอบรม โดยมีปัญหาในประเด็นย่อย คือ หลักสูตรที่ฝึกอบรมมีประโยชน์น้อย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะได้รับความรู้ ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ประโยชน์มากตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ฝึกอบรม สอดคล้องกับ ดุจเดือน ศรีปากดี (2548: 141) ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพ หลักสูตรวิชาชีพพระยาศน์ หมวดเกษตรกรรมเพื่อพัฒนาสู่ความยั่งยืน ผลการประเมินมีความพึงพอใจในหลักสูตรในระดับมาก ผู้เข้าอบรมสามารถนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้จริง และหลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เข้าอบรม เนื่องด้วยการฝึกอบรมครั้งนี้ได้เน้นการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรมและผู้เข้าฝึกอบรม

ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีความรู้ในเรื่องเกษตรกรรมมาก่อน เมื่อมาฝึกอบรมจึงมีความพึงพอใจเพราะสามารถเรียนรู้ด้วยความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริงกับวิถีชีวิตของตนเอง และ สอดคล้องกับ ทิพรรัตน์ ปะสิละเตสัง (2551: 49) ศึกษาเรื่องกิจกรรมโครงการคณิตศาสตร์ เรื่องสถิติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมหลวงพอคุณ ปริสุทโธ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมโครงการคณิตศาสตร์ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างมาก ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และร่วมทำกิจกรรมการนำเสนอการนำประสบการณ์ในชีวิตจริงมาใช้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปตามสภาพจริงได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมควรมีการยืดหยุ่นตามความเหมาะสม
- 1.2 วิทยากรที่ให้การฝึกอบรมควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ในการสอนวิธีการนวดแผนไทยเป็นอย่างดีและควรเป็นผู้มีประสบการณ์การฝึกอบรมเป็นอย่างดี
- 1.3 ผู้จัดการฝึกอบรมควรมีการวางแผนการฝึกอบรมให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทางไปแหล่งเรียนรู้และสถานที่ควรสะดวกในการฝึกปฏิบัติ
- 1.4 ควรศึกษาเพิ่มเติมในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรให้ทันสมัย และง่ายต่อการนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพ
- 1.5 ส่งเสริมให้ความรู้กับกลุ่มในด้านการตลาด การออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการหาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเพื่อยกระดับมูลค่าสินค้า 5 ดาว (OTOP) และให้ผู้ที่มีความรู้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างรายได้ให้ครัวเรือนและมีแรงจูงใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์
- 1.6 ส่งเสริม รมณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตื่นตัวในการใช้น้ำหมักชีวภาพ/ปุ๋ยชีวภาพในภาคการเกษตรแทนการใช้สารเคมี

2. ข้อเสนอแนะและการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการติดตามผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้หรือไม่หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว
- 2.2 ควรมีการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายพืชสมุนไพรในชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้านเพื่อนำองค์ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับสมุนไพรและการทำสมุนไพร ที่สามารถแนะนำบุคคลทั่วไปได้
- 2.3 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับสมุนไพรและการทำสมุนไพรให้มากขึ้น เพื่อสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังช่วยอนุรักษ์พืชสมุนไพรไม่ให้สูญหายไป
- 2.4 ควรมีการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย บ่งบอกชื่อของฉลากที่ชัดเจนโดยการเพิ่มภาษาอังกฤษจะช่วยให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เครือวัลย์ ลิ้มอภิชาติ (2537) *หลักและเทคนิคการจัดการฝึกอบรมและพัฒนา: แนวทางการวางแผนและเขียน โครงการและการบริหารโครงการ* กรุงเทพมหานคร สยามศิลป์ การพิมพ์

- จุฑาเดือน ศรีปากดี (2548) การประเมินโครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน หมวดเกษตรกรรมเพื่อพัฒนา
สู่ความยั่งยืน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โปรแกรมวิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- รัชพร วงษ์เหรียญทอง (2550) รูปแบบมาตรฐานผลึกของประเทศไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทิพรรัตน์ ปะสีละเตตัง (2551) กิจกรรมโครงการคณิตศาสตร์ เรื่องสถิติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยม
หลวงพ้อคุณ ปรีสุทโธ จังหวัดนครราชสีมา วารสารบัณฑิตศึกษา 2(2), (กรกฎาคม-ธันวาคม): 49
- นงเยาว์ เทพยา (2549) “ความมหัศจรรย์ของสมุนไพร” คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 1(2), (กรกฎาคม-ธันวาคม): 158
- บริษัท ศูนย์กลีกรไทย จำกัด (2548) “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร 48 : มูลค่าตลาด 48,000 ล้านบาท” [ระบบออนไลน์]
แหล่งที่มา <http://www.kasikomresearch.com> 20 ตุลาคม 2549
- พระครูวิสุทธิพัฒนาภรณ์ บัวศรี (2550) ศึกษาเรื่องการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาพยาบาล : กรณีศึกษาว่านหางจระเข้ของ
กลุ่มสาธิตแม่บ้านวัดกลาง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- พระปลัดวีระนนท์ วิจารณ์โท เจริญราช (2550) ความพึงพอใจในการใช้ยาสมุนไพรของประชาชนในตำบลท่าวัง อำเภوتاวั่ง
จังหวัดลพบุรี ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลพบุรี
- ไพฑูรย์ ตั้งยืนยง (2549) “ความพึงพอใจของลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร”
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิจิตรา คำยัง (2542) การศึกษาผลสัมฤทธิ์และความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีต่อ
หลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วิจิต มั่นกระโทก (2552) ความพึงพอใจและความรู้ของผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จังหวัด
เชียงใหม่ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) ส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อาชัญญา รัตนอุบล (2540) กระบวนการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ประชาชน
อำพร คำทรงทรัพย์ (2537) เอกสารประกอบคำบรรยายหลักสูตร “เทคนิคการจัดเกมเพื่อการฝึกอบรม” กรุงเทพมหานคร
สถาบันส่งเสริมการพัฒนาคณาจารย์
- เอกราช มณีภรณ์ (2542) “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษานิเทศน์
จังหวัดมุกดาหาร” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- เอกวิทย์ ฌกลาง (2538) ภูมิปัญญาชนบท: คุณค่ากับการทำทาส วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาองค์การ
สหประชาชาติ 27(2), (เมษายน-มิถุนายน): 42-46